

Türkmenistan

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar
написано kitapcy | 23 январа, 2025
Türkmenistan TÜRKMENİSTAN

Eski Türkmen halkının nadir rastlanan meşhur bir tarihi vardır. Türkmenistan, dünya medeniyet merkezlerinden biridir. Bu duruma, bulunan arkeolojik eserler de delalet etmektedir. Günümüzden 6 bin yıl önce Köpetdag eteği civarında, yerleşik olarak tarım yapan Ceyhun medeniyeti kendini göstermiştir. Bu medeniyetten kalma 15'e yakın tarihî eser bulundu. Ceyhun'un asıl yerleşim yeri Aşgabat'ın tahminen 30 km kuzeybatısıdır. Güney Türkmenistan'da ortaya çıkan Altindepe medeniyeti Bronz Çağı'na (M.Ö. III-II. bin yılın ortaları) ait; bu yerleşim yerinde zengin şehirlilerin evleri, zanaatkârların dükkan dizileri, aynı şekilde Güneybatı Türkmenistan'daki eski Dehistan medeniyetinin, Marguş medeniyetinin, Murgab'ın aşağı kısımlarındaki Avçıdepe, Tahırbay, Yazdepe ve başka tarım yapılmış olan yerlerin kalıntıları bulundu. Kuzey Türkmenistan'da Amu Derya'nın aşağı kısmında ise Bronz Çağı'na ait tarım ve hayvancılık yapan Tazebağyap medeniyetinin kalıntıları vardır.

Türkmenlerin kendi topraklarında yabancı olmadıklarına sağlam tarihî kaynaklar şahitlik etmektedir. Onlar bu topraklarda asırlardır yaşamış ve yaşamaktadırlar. Türkmenistan sınırlarında kurulmuş olan ve tarihî kaynaklarda belirtilmiş olan devletlerden biri de Turan devletidir. Turan adı ilk olarak Zerdüştlüğün kutsal kitabı olan Avesta'da (onun en eski parçalarını M.Ö. III. bin yıla dayandırmaktadırlar) Turların yaşadığı yerin adı olarak ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkışları dikkate alınırsa Turları Türkmenlerden ayırmak zordur. "Turan" ve "Türkistan" kelimeleri de aynıdır. Büyük Türkmen şairi ve düşünürü Mahtumgulu da şiirlerinin birinde: "Önün İran ise arkan Turan'dır" diyor.

Kadim devirlerde Turlar birkaç büyük boya bölünmüştür. Sonra bu gruplar Hunlar, Sarmat- Alanlar, Büyük Kuşanlar ve Pers

İmparatorluğu gibi büyük devletlerin temelini oluşturmuşlardır. Böylece, bunların hepsi kendilerini Turlar yani Türkmenler diye adlandırmışlardır.

Turlar ilk önce Hazar'ın güneydoğu yakasında (Gürgen, Etrek, Sumbar ırmaklarının vadileri) toplanmışlardır. Güçlenmeye başladıktan sonra Güney Türkmenistan'ı, Güney ve Güneybatı Kazakistan'ı ve Kuzey İran'ın bir kısmını kendilerine tâbi ettiler. Turanlılar Güney Türkmenistan'da medeniyet değerlerini geliştirdikleri merkezler (Ânev, Altindepe, Marguş) kurdular.

Turanlıların Türkmenlerin kadim ataları olarak kabul edilmesinin tek sebebi "Tur" kelimesinin "Türkmen" kelimesinde bulunması değildir. Turların hayatındaki gelenek ve göreneklerin özü Ortaçağ Türkmenlerinin geleneklerinde korunmuştur. Hatta, Doğu Türkmenistan'da bulunan Ânev, Altindepe ve Marguş dönemlerine ait çömlek nakışları da günümüzdeki Türkmen halılarının nakışlarından farklı değildir. Askerî alanda atlı orduyu dünyada ilk olarak Turanlılar kullanmaya başlamışlardır; bunlar, bütün dünyada Ahal-Teke atları diye meşhur olan atlardan oluşturulmuştur.

Prof. Dr. Muhammet AYDOĞDUYEV,

Türkmenistan Tarih Enstitüsü Başkanı / Türkmenistan. Taryhy makalalar